

Tadeusz M. Trajdos

JESZCZE RAZ O JAKUBIE ŁOMNICKIM GŁOSA DO DZIEJÓW RODZINY KOŁACZKOWSKICH

W ubiegłorocznym „Almanachu Muszyny” przedstawiłem fascynujące, ale wciąż pełne tajemnic początki rodziny Kołaczekowskich, dziedziców Kołaczekowa na północno-wschodnim Spiszu¹. Jednym z bohaterów tego studium był Jakub Łomnicki, posiadacz zastawny Kołaczekowa do 1552 roku, od 1555 roku mąż właścicielki Kołaczekowa Gertrudy, prawdopodobnie wywodzącej się z rodziny szlacheckiej Svaby, wdowy po mieszczaninie Starej Lubowli Aleksandrze. Jakub zmarł przed połową kwietnia 1559 roku. Był ojcem protoplasty rodu Kołaczekowskich, Stanisława. Dokument wystawiony 22 IV 1559 r., już po śmierci Łomnickiego, podpisany przez kanclerza Korony Polskiej Jana Ocieskiego w imieniu króla Zygmunta II Augusta, przedstawiał tego szlachcica jako długoletniego zasłużonego „serwitora i notariusza królewskiego”. Moje poszukiwania Łomnickiego, drobnego szlachcica – kurialisty z węgierskiej (politycznie) wsi przygranicznej Mała Łomnica, wśród personelu dworskiego Zygmunta II Augusta, spełzły na niczym. Z dokumentu 1559 r. wiadomo, że Łomnicki posiadał za murami Starej Lubowli, a więc w granicach polskiego starostwa spiskiego, jurydykę szlachecką złożoną z dworu, pól, łąk i folwarków.

Nowe świadectwa źródłowe wyjaśniają charakter służby Jakuba Łomnickiego dla państwa polskiego. Otóż w trakcie piastowania godności starosty spiskiego przez Piotra Kmity Sobieńskiego herbu Śreniawa (1522-1553), podstarościm w dominium podolińskim był właśnie Jakub Łomnicki, wzmiankowany na urzędzie w 1544 roku.² W relacji z 1572 roku jego nazwisko zostało przywołane jako „...urzędnika zamku lubowelskiego za pana Kmity”³. A zatem Łomnicki służył w administracji polskiej w starostwie spiskim i bez wątpienia od dawna znał swą przyszłą małżonkę Gertrudę, gdyż stale przebywał w Starej Lubowli. Aktem 22 VI 1556 r., a więc już po ożenku z Gertrudą, król Zygmunt II August zaopatrzył go w pensję roczną wysokości 20 grzywien czerpanych z dochodów starostwa spiskiego⁴. Przy okazji tej gratyfikacji król nazwał go „fidelis servitor in arce Lubloviensi”. Tak zatem należy tłumaczyć pierwszy z tytułów użytych przez kanclerza Ocieskiego w roku 1559, ale nie drugi. Podtrzymuję opinię, że Łomnicki pracował jakiś czas w kancelarii królewskiej, nie tylko w zarządzie dóbr, i że był wykorzystywany w kontaktach dyplomatycznych z dworem siedmiogrodzkim królowej Izabeli w latach 1556-1559, może nawet jako posłaniec do zleceń poufnych, skoro utrzymał się w służbie królewskiej od czasów Zygmunta I Starego.

Przy tej okazji wymaga bliższego wyjaśnienia kwestia folwarku Kromlo, pozostającego w dyspozycji Łomnickich (Jakuba i jego braci) wraz z Kołaczekowem do 1552 roku, a następnie oddanego Gertrudzie i w jej testamencie z roku 1560 przekazanego

synom – dziedzicom Stefanowi i Stanisławowi. Kromłów (Kromlo, Kromlov, Kromnov) znajdował się nad potokiem tejże nazwy na północny zachód od Kołaczkowa, na granicy katastru Małej Łomnicy, w kierunku na Drużbaki (Rużbachy), w pewnej odległości od doliny Popradu⁵. Powstał jako wieś przed rokiem 1294, w posiadaniu szlachty kopijniczej z rodu Radstawa z Hadusowców. W 1392 roku należał do kopijników z rodziny Bethlenfalvay. Nieuzasadniony jest zatem pogląd Janusza Kurtyki, że osadzili go sołtysi Drużbaków lub Podolińca⁶, chyba, że zachodzi przypadek multiplikacji toponimicznej: jeden Kromłów znajdował się w dolinie Hornadu (Hernadu), na ziemi kopijników, drugi – w opisanym położeniu. Obszar ten wszedł jednak od roku 1412 w obręb starostwa polskiego. W XVI wieku Kromłów nie był już wsią, a jedynie folwarkiem, potem – w nieznanym czasie – wyludnił się zupełnie. Należał w jakiejś części do fary podolinieckiej, w części do sołectwa drużbackiego. Przed 1552 rokiem trzymali tę osadę Łomnicy, a drogą kolejnych cesji, ożenków i dziedziczenia cały majątek przeszedł na Kołaczkowskich. Dzięki łasce króla Polski i wiernej służbie Jakuba Łomnickiego, dobra Kołaczkowskich rozpościerały się po obu stronach kordonu politycznego dzielącego polską i węgierską jurysdykcję na Spiszu. Po stronie węgierskiej leżały: Kołaczków, Słowiańska Wieś oraz Lipnik Wielki i Folwark, trzy ostatnie z dziedzictwa po rodzinie Svaby. W Słowiańskiej Wsi Gertruda miała jedynie część gruntów. Po stronie polskiej znalazła się jurydyka w Starej Lubowli z dwoma gospodarstwami szlacheckimi i folwark Kromlo, w nieznanym położeniu – folwark Roseleth.

Na koniec jedna uwaga do osoby Szymona Gładysza z Polnej, świadka królewskiej intromisji Gertrudy do Kołaczkowa w roku 1555 (zob. przypis 1). Ten polski szlachcic herbu Gryf znany jest z dokumentów 1561-1564 jako prowizor 13 miast i pisarz zamkowy lubowski, właściciel wsi Lackowa (Łackowa) w tym dominium⁷. Tymczasem w świetle wspomnianego dokumentu piastował wcześniej, w 1555 roku, urząd „prefekta zamku lubowskiego” (za starostwa Jana Bonera 1553-1562), co oznaczało bezspornie funkcję burgrabiego. Przejście z tego urzędu na stanowisko pisarza zamkowego i prowizora 13 miast stanowiło raczej degradację niż awans⁸.

Przypisy:

¹ T.M. Trajdos, *O początkach rodziny Kołaczkowskich*, „Almanach Muszyny” 2004, s.58-66.

² J.Kurtyka, *Starostwo spiskie (1412-1769/1770)*, [w:] *Terra Scepusiensis. Stan badań nad dziejami Spiszu*, Levoča-Wrocław 2003, s.527.

³ J.Radziszewska, *Studia z dziejów ustroju Spiszu*, Katowice 1969, Aneks I, s.169.

⁴ *Matricularum Regni Poloniae Summaria*, p.V, vol.II, ed. J.Płocka, A.Rybarski, I.Sułkowska, Varsoviae 1961, nr 7477.

⁵ M.Števík, *Najstaršie názvy a písomné doloženie, položy a vývoj (zaniknutých) osád severovýchodného Spiša v neskorom stredoveku (1250-1526)*, [w:] *K stredovekým dejinám Spiša*, Stara Ľubovňa 2003, s.101-102, 103-105.

⁶ Kurtyka, op.cit., s.502.

⁷ Ibidem, s.528; M.Števík, *Hrad Ľubovňa v poľskom zálohu (1412-1772)*, [w:] M.Števík a kolektív, *Ľubovnianský hrad - Zamek Ľubovnianski*, Stará Ľubovňa 2002, s.20.

⁸ Por. Kurtyka, op.cit., s.517.